

УДК: 37(09)+378,147+001(510)

Олександра Володимирівна Попова,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

СПАДЩИНА К. Д. УШИНСЬКОГО КРИЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ СИНОЛОГІВ

У статті досліджено спадщина К. Д. Ушинського крізь призму педагогічних детермінант навчання і виховання майбутніх синологів. У роботі проаналізовано основні праці видатного педагога; розкрито історіографічні аспекти його педагогічної діяльності; детерміновано провідні теоретичні і практичні аспекти концепцій ученого, що слід використовувати в професійній підготовці майбутніх перекладачів-сходознавців і вчителів китайської мови в умовах університетської освіти України; виявлено стрижневі концепції у педагогічній парадигмі Китаю, відповідні формату дослідження.

Ключові слова: К. Д. Ушинський, Конфуціанство, Тао Сінчжи, педагогічні детермінанти, система освіти, виховання, навчання, Китай, Україна, учителі китайської мови, перекладачі, синологи, професійна підготовка.

За останні 25 років спостерігаються значні зміни у взаєминах між Україною та Китаєм: розширюються зв'язки і співпраця у різних сферах, у тому числі в галузі освіти і культури, зокрема в межах програм, ініційованих Урядом КНР, «Один пояс – один шлях», «Новий Шовковий шлях». З іншого боку, Україна динамічно увійшла в Європейський формат Болонського процесу, спрямованого на створення єдиного світового освітнього простору, що спричинило виникнення необхідності реформування системи освіти й формування нових ціннісних векторів але з орієнтацією на національні здобутки.

Теоретичні дослідження та практична реалізація здобутків видатних науковців у будь-якій галузі позитивно впливають на підвищення якості змісту освіти. Значущість спадщини епохального педагога К. Д. Ушинського підтверджує нагальну потребу у проекції його провідних ідей у систему освіти і виховання як в Україні, так і закордоном.

- 1) Важливе місце в сучасній професійній підготовці майбутніх перекладачів-синологів і вчителів китайської мови посідає розв'язання проблеми, що виникає у результаті контрверзи між змістом педагогічної детермінанти навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі та вимогами сучасного ринку праці. Ця проблема зумовлює мету статті – дослідити спадщину К. Д. Ушинського крізь призму педагогічних визначальних чинників навчання і виховання майбутніх синологів. Досягненню мети сприяє вирішення таких завдань: 1) проаналізувати провідні праці видатного педагога у контексті історіографії його педагогічної діяльності;
- 2) детермінувати провідні теоретичні і практичні аспекти концепцій ученого, що слід використовувати в професійній підготовці

майбутніх перекладачів-сходознавців і вчителів китайської мови в умовах університетської освіти України;

- 3) виявити провідні концепції у педагогічній парадигмі Китаю, відповідні формату дослідження.

Не викликає жодних сумнівів затребуваність та нагальність наукових поглядів К. Д. Ушинського стосовно теорії навчання і виховання, що підтверджується неодноразовим цитуванням ключових позицій його концепцій вітчизняними і зарубіжними педагогами. Широковідомими є його праці, як-от: «Дитячий світ» (1861 р.), «Рідне слово» (1864 р.), «Людина як предмет виховання. Досвід педагогічної антропології» (у 2-х томах, 1868 – 1869 рр.) та ін. Суголосні також з основою його педагогічної системи, яку автор інтерпретує через вимогу демократизації народної освіти та ідею народності виховання, оскільки наразі своєчасним є звернення до «народного історичного організму, творчості, духовного життя» [1, с. 145–159.]

Відомо, що формування педагогічних поглядів К. Д. Ушинського (1824 – 1870 рр.) пов'язано з історичним періодом його життя, що характеризувався: 1) впливом на науковий світ двох основних напрямів: ідеалістичної (гегелівської) філософії та природничо-наукового вчення про природу під час навчання педагога в Московському університеті (1840 – 1844 рр.); 2) підйомом суспільного руху з приводу початку розповсюдження капіталістичних взаємин Росії після скасування кріпосного права (середина 1850-х – початок 60-х рр.), що свідчило про потребу у нових формах економічного, політичного і культурного життя народу, в оновленні країни.

Обґрунтованими є переконання К. Д. Ушинського стосовно пробудження в самому народі потреби вчитися та розуміння необхідності постановки нових завдань у системі освіти. Наразі Україна переживає складний історичний період,

тому реформаторські ідеї є актуальними для сучасного освітнього суспільства: орієнтація на Європу, з одного боку, збереження національно-традиційного «скарбу», з іншого, оскільки, за словами К. Д. Ушинського, «тверезий і освічений релігією і освітою розум народу – найкраща порука і благодіяння держави, його спокій, сила і багатство» [2, с. 25]. Для сучасного етапу розвитку культурно-освітньої співпраці України та Китаю основні положення, сформульовані К. Д. Ушинським, відіграють значущу роль, зокрема виховання гармонійної особистості; єдність теорії і практики; значущість морального і громадянського виховання; неприпустимість бюрократизації освіти; необхідність визнання в числі суб'єктів виховання поряд з освітніми установами й інших соціальних інститутів, у тому числі церкви тощо.

З огляду на вищезазначене, констатуємо доречність положень, започаткованих ученим, для сучасної професійної підготовки майбутніх перекладачів і вчителів китайської мови, а саме:

- визначення та трактування цілей освіти: формування гармонійної, творчої та вільної особистості;
- виявлення змісту основних напрямків у системі освіти: морального, патріотичного, трудового, розумового, фізичного та естетичного;
- розкриття сутності окремих принципів навчання: відповідність змісту освіти потребам суспільства; зв'язок теорії із практикою; принцип виховного і розвивального навчання; виховання на особистому прикладі; принцип свідомості, активності і самостійності учнів / студентів; принцип ґрунтовності та міцності навчання тощо;
- визнання вирішальної ролі освіти в розвитку суспільства і в житті окремої людини, високої і відповідальної місії учителя / викладача; розробки організаційних засад системи педагогічної освіти та змісту підготовки вчителів;
- застосування здобутків у галузі психології у професійній підготовці майбутніх учителів / викладачів тощо.

У зміст більшості положень К. Д. Ушинським покладено культурно-естетична, когнітивно-розумова, творча і патріотична компоненти, що поєднує його концепцію із Конфуціанською традицією. Зауважимо, у фокусі Конфуціанства знаходяться культ етики й самовдосконалення, настанова на всебічні пошуки гармонії у суспільстві (тобто культ знань, підвищене почуття обов'язку і відповідальності, міцні партнерські зв'язки в сім'ї та суспільстві тощо). Значне місце в педагогічній парадигмі Конфуціанства посідає традиція шанування вчителя і старших, здобутків освіти й виховання.

Ідея К. Д. Ушинського про необхідність збереження культури, менталітету й духовності кожним народом, водночас із визнанням прав інших націй і народностей є сьогодні найважливішою для всіх без винятку сфер життєдіяльності українців і корелює із сутністю культурологічного підходу, що використовується під час вивчення рідної та іноземних мов. Під культурою розуміємо соціально-історично-зумовлене явище, яке в матеріальній і нематеріальній формах віддзеркалює досвід людства через його творчий потенціал і духовні набутки та уможливує гармонійне функціонування суспільства. У професійній підготовці майбутніх перекладачів-китайознавців та учителів китайської мови саме культурологічний підхід передбачає ознайомлення студентів із сутністю таких культурологічних феноменів, як-от: «культурні норми», «культурні цінності», «культурно-комунікативна поведінка», «соціокультурний стереотип» тощо; врахування специфіки мови як віддзеркалення системи культурних цінностей, на основі яких будуються моделі поведінки представників цих культур, включаючи культурно-зумовлену мовленнєву поведінку.

Розвиток суспільства, за словами педагога, корелює з розвитком освіти, тому соціокультурна компонента підготовки майбутніх синологів передбачає розуміння широкомасштабності феномена культури в межах КНР, Великої Британії (США) й України, що маніфестується у комплексі соціальних явищ (результатів функціонування суспільства, етнокультурного досвіду, перспектив суспільного розвитку, комунікативно-поведінкового етикету, духовно-ціннісних орієнтирах народів, мистецтво-творчого спадку представників цих держав, детермінантів їхніх внутрішніх та інтердержавних соціально-політичних та економіко-правових відносин тощо), оволодіння якими здійснюється через міждисциплінарну інтеграцію дисциплін культурологічного і лінгвістичного циклів та виконання пошуково-дослідних завдань з порівняння соціокультурних явищ країн-учасниць міжкультурної комунікації з усвідомленням значущості рідної культури в цьому процесі.

Відзначимо, що за результатами вищенаведеної підготовки, спостерігається тенденція формування білінгвальних умінь у майбутніх фахівців-сходознавців, які поряд з китайською мовою вивчають англійську мову. У цьому зв'язку, доцільним здається побудова змісту, форм, методів і прийомів навчання таким чином, щоб майбутні перекладачі й учителі / викладачі китайської мови, як білінгви, сприймали іноземну мову (китайську, англійську) не як суто лексико-граматичну сукупність, а як цілісну систему, що накопичувалася та еволюціонувала протягом століть та ґрунтується на філософсько-педагогічній спадщині Китаю (Великої Британії, США) та України, їхньої історії, фольклору, обрядовості, духовно-моральній

культури, етнографії, традиціях багатьох поколінь носіїв цих мов.

Підсумуємо, культурологічний підхід у системі професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів-схознавців і вчителів китайської мови визначаємо як провідний методологічний орієнтир, що забезпечує формування міжкультурної компетенції майбутнього фахівця-китаєзнавця як полікультурної мовної особистості в межах робочих мов через спів-вивчення рідної та іноземної (іноземних) мов і культур етно-соціумів, що мешкають на територіях цих країни.

Отже, порівнюючи культурологічні детермінанти педагогічної освіти, репрезентовані К. Д. Ушинським, із традиційними виховними тенденціями Піднебесної, можна дійти висновку, що вони є фундаментом діалогу культур: України та Китаю. Через пізнання духовних цінностей і пріоритетів у культурах, через розуміння смислу людського існування і цілей освіти в межах різних культур уможливується успішна реалізація професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів і вчителів китайської мови в умовах полікультурного простору.

Іншим чинником успішності навчально-виховного процесу, за концепцією К. Д. Ушинського, є впровадження прогресивного Європейського педагогічного досвіду в національну систему освіти. Педагогічна теорія і практика Китаю також була сприйнятливою до ідей та досвіду інших культур, що підтверджується формулою, властивою для Китаю у XIX сторіччі: «китайські знання – сутність, західні заняття – інструмент», тобто синтез позитивних аспектів східних та західних здобутків.

Серед видатних педагогів Китаю, зміст концепцій яких корелює з ідеями К. Д. Ушинського,

учені (Бай Тао, Го Шен, Дай Ботао, Фан Мін, Хе Гоуа, Цзінь Лінсян, Чжоу Хунной, Ши Баошен та ін.) виокремлюють Тао Сінчжи (1881 – 1946 рр.). Незважаючи на те, що учений народився на півсторіччя пізніше, ніж К. Д. Ушинський, їх погляди в багатьох аспектах збігалися (визначення цілей освіти; виявлення стрижневих напрямків виховання; розкриття загальних принципів виховання; роль освіти в еволюції суспільства; змістові компоненти професійної підготовки вчителів; впровадження світового досвіду в національну систему освіти тощо). Як засвідчують вищенаведена проєкція основних педагогічних положень великих педагогів того часу на формат сучасної підготовки майбутніх перекладачів і вчителів китайської мови, можна стверджувати про далекоглядність їх (учених), концепції яких і досі є фундаментом сучасної системи освіти України і Китаю. З іншого боку, здобутки К. Д. Ушинського, Конфуція і Тао Сінчжи інтегрували до світового освітнього простору, що підтверджується внесенням основних аспектів їх педагогічної діяльності до змісту робочих програм, списків обов'язкових питань із складання кандидатських (Ph.D) іспитів із історії педагогіки, енциклопедичних джерел, навчальних посібників тощо. Цитування цих великих авторів у науковій і популярній літературі за кількістю займають найвищі позиції.

Отже, базис, закладений К. Д. Ушинським у період освітніх реформ XIX сторіччя, складає основу сучасних різнорівневих систем освіти як української, так і світової. Перспективними напрямками подальших педагогічних досліджень вважаємо вивчення взаємовпливу сучасних педагогічних здобутків Китаю на Україну та навпаки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ушинский К. Д. . Родное слово. Ушинский К. Д. избр. пед. соч. в 2 т. – М., 1974. – С. 145–159.
2. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания: Опыт педагогической антропологии. Том II / К. Д. Ушинский – М. : Книга по Требованию, 2014. – 628 с.

Попова Александра Владимировна,

кандидат педагогических наук,

доцент кафедры перевода и теоретической и прикладной лингвистики,

Государственное учреждение «Южноукраинский национальный

педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,

ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

НАСЛЕДИЕ К. Д. УШИНСКОГО СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДЕТЕРМИНАНТ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ БУДУЩИХ СИНОЛОГОВ

В статье исследовано наследие К. Д. Ушинского сквозь призму педагогических детерминант обучения и воспитания будущих синологов. Разрешению проблемы способствует решение следующих задач:

- 1) проанализировать ведущие труды выдающегося педагога в контексте историографии его педагогической деятельности;
- 2) детерминировать ведущие теоретические и практические аспекты концепций ученого, которые следует использовать в профессиональной подготовке будущих переводчиков-востоковедов и учителей китайского языка в условиях университетского образования Украины;

3) виявити ведучі концепції в педагогічній парадигмі Китаю, відповідні формату дослідження.

В роботі проаналізовані основні твори видатного педагога, такі як «Рідне слово», «Дитячий світ», «Людина як предмет виховання. Досвід педагогічної антропології» і інші. На основі історіографії педагогічної діяльності К. Д. Ушинського розкриті її основні вектори: втілення ідеалістичних і матеріалістичних учень, популярних в першу половину XIX століття, в формування власних поглядів; акцент на розвитку суспільства як на рушійну силу реформування системи освіти; орієнтація на європейські досягнення; синтез національного і «неродного»; вдосконалення форм, методів і прийомів освіти і т. д.

Детерміновані ведучі теоретичні і практичні аспекти концепцій ученого, які слід використовувати в професійній підготовці майбутніх перекладачів-сінтологів і вчителів китайської мови в умовах університетської освіти, а саме: основоположні положення культурологічного підходу в системі освіти; ведуча роль виховання толерантності і патріотизму; прагнення до саморозвитку і т. д.

Виявлені основоположні концепції в педагогічній парадигмі Китаю, відповідні формату дослідження. Конфуціанська традиція розглянута як сукупність культурно-естетичної, когнітивно-умовної, творчої і патріотическої проєкцій, направлених на почитання вчителів і старшого покоління, а також досягнень в області освіти і виховання.

Педагогічна діяльність Тао Синчжи і К. Д. Ушинського розглянута в ракурсі загальних положень: визначення цілей освіти; виявлення стержневих напрямків виховання; розкриття загальних принципів виховання; роль освіти в еволюції суспільства; змістові компоненти професійної підготовки вчителів; впровадження світового досвіду в національну систему освіти і т. д.).

Перспективними напрямками послідуєть педагогічних досліджень вважаємо вивчення впливу сучасних педагогічних досягнень Китаю на Україну і навпаки.

Ключові слова: К. Д. Ушинський, Конфуціанство, Тао Синчжи, педагогічні детермінанти, система освіти, виховання, навчання, Китай, Україна, вчитель китайської мови, перекладачі, сінтологи, професійна підготовка.

Oleksandra Volodymyrivna Popova,
PhD in Pedagogical Sciences (Candidate of Pedagogical Sciences),
Associate Professor at the Faculty of Translation, Theoretical and Applied Linguistics,
State institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky",
26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine

K. D. USHINSKY'S HERITAGE THROUGH THE PRISM OF THE PEDAGOGICAL DETERMINANTS OF THE FUTURE SINOLOGISTS' TRAINING AND EDUCATION

The article is devoted to the study of K. D. Ushinsky's heritage through the prism of the pedagogical determinants of the future sinologists' training and education. The designated problem can be theoretically stipulated due to the solution of these tasks:

- 1) to analyse the main works of the prominent pedagogue in the context of his pedagogical activity;
- 2) to determine the leading theoretical and practical aspects of the scientist's concepts which are to be used in the professional training targeted to the future translators-orientalists and teachers of Chinese under conditions of Ukraine's university education;
- 3) to identify the key concepts of China's pedagogical paradigm within the framework of the research.

The main works of the prominent pedagogue such as "Native word", "Children's world", "A person as the subject of bringing up. Experience of pedagogical anthropology" and other ones have been analysed.

Based on the historiography of K. D. Ushinsky's pedagogical activity, its main vectors have been revealed: the embodiment of the idealistic and materialistic doctrines which were popular in the first half of XIX century into the formation of his personal ideas; the accent on the development of society as the driving force for the reform of the education system; focus on European achievements; synthesis of national and "non-native"; improvement of forms, methods and techniques of education, etc.

The leading theoretical and practical aspects of the scientist's concepts which are to be used while training the future translators-orientalists and teachers of Chinese under university conditions have been determined: the basic provisions of the culturalological approach in education; the leading role of tolerance and patriotism; the desire for self-development, etc.

The key concepts of China's pedagogical paradigm within the framework of the research have been revealed. The Confucian tradition is considered as a set of cultural-aesthetic, cognitive and intellectual, creative and patriotic projections aimed at honouring teachers and the older generation, as well as achievements in the field of education.

Tao Xingzhi's and K. D. Ushinsky's pedagogical activities have been considered in view of the general provisions: designation of educational goals; identification of key directions of bringing up; disclosure of the general

principles of education; the role of education in social evolution; the content-oriented components of professional teacher training; introduction of the world experience into the national education system, *etc.*

Perspectives of the research are seen in the further study of reciprocal influence of modern pedagogical achievements of China on Ukraine and vice versa.

Key words: *K. D. Ushinsky, Confucianism, Tao Xingzhi, pedagogical determinants, a system of education, upbringing, education, China, Ukraine, teachers of Chinese, translators, sinologists, professional training.*

Подано до редакції: 12.01.2017 р.

Рекомендовано до друку: 26.01.2017 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Богуш